מסביב לשולחן

נושא השבוע: לשון ארמית ותרגום

המקור בפרשה: יגר סהדותא ל"א מ"ז שבת קט"ו:

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

גנוזות

עורך הרב הלל מן

רבי יוסף משה שפירא – המגיד מזאלאזיץ [תרל"ה] מכתב ידו

לבן ביקש לעקור התורה – בארמית

אמרו חכמינו, שלבן ביקש לעקור את הכל, וכבר נתקשו היכן מצינו שלבן ביקש לעקור את הכל, היינו כל התורה.

אמנם נראה, שעל ידי שלבן אמר 'יגר סהדותא', והכניס בכך לשון ארמית בתורה הק', גרם בזה פגם, והיינו משום שלבן רצה להכניס בתורה ב' תיבות בלשון ארמית שאין מלאכי השרת מבינים לשון זה, שהרי אמרו חז"ל [שבת פח, א] בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, ירדו ששים רבוא מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל, וקשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, וששים רבוא נשמות ישראל המה כנגד ס' רבוא אותיות התורה.

והנה – ישרא"ל הוא נוטריקון י'ש ש'שים ר'בוא א'ותיות ל'תורה כידוע, אך אי תיבות 'יגר סהדותא' נכתבו בלשון ארמית שאין מלאכי השרת מבינים בו, שוב לא יוכלו אותם נשמות שכנגד תיבות אלו לקבל כתרים מהמלאכים שאינם מבינים לשון ארמית.

וזהו לבן שביקש לעקור את הכל, רומז לתורה ע"ד הפוך בה והפוך בה דכול"ה בה, שע"י שדיבר בלשון ארמית גרם פגם בקבלת התורה לאלו התיבות.

מעשה רב

עורך הרב הלל מן

מהו עומקה של השפה הארמית והתרגום

באחת מדרשותיו של הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל לפני קהל שוחרי תורתו, הוא היטיב לתאר באוזניהם מהי עומקה של השפה הארמית למול השפה העיקרית שהיא לשון הקודש, עד כי אמרו חכמינו שהקדיש נאמר בלשון ארמית ויש להבין טעם הדבר.

תחילה ביאר את מהות ענין השפה הארמית, שמבואר בגמ' מגילה [ט, א] שהשפה הארמית ניתנה בסיני, וכמו כן, וגם הספרים דניאל ונחמיה חלקם הגדול נכתב בארמית, עד כדי כך שמבואר בראשונים [ב"י, רפ"ה] שלעניין אמירת שנים מקרא ואחד תרגום בכל שבת, יש מעלה באמירת התרגום בדוקא כיון שהוא ניתן בסיני, ותמה לשם מה ניצרכו בסיני שתי שפות לשה"ק וארמית.

והביא משל שכאשר אדם מחפש את ידידו "ראובן", ישנו הבדל עצום בין אם הוא יראה אותו לפניו, או יראה אותו מאחוריו, שכן אם יראהו מאחוריו הוא יוכל רק להכירו לדעת שהנציב לפניו זה ראובן, אך אם הוא יראה את פניו, לא רק שידע שהוא ראובן, אלא גם יוכל לדעת אם הוא שמח או חלילה עצוב, כועס או נינוח, עייף או עירני וכו'.

המראה הקדמי של האדם נקרא "פנים", כיון שעל ידו ניתן לראות את פנימיותו של כל אחד, וככל שהמביט משכיל יותר בחכמת הנפש, יוכל ע"י התבוננות בפנים לראות יותר את עומק ותוך פנימיות נבכי נפש האדם, אך ע"י התבוננות באחורי האדם לא ניתן לעמוד על אישיותו ותוכן לבבי נפשו, וניתן רק לזהות מיהו העומד לפנינו, ואם נראה אותו עושה מעשה מסויים נדע למי לייחס את המעשה, אך את "הגדרת" העושה לא נדע. וזהו שנאמר 'וראית את אחוריי ופני לא יראו'.

וכך גם בכל מושג של קדושה שאנו עוסקים בו, ניתן לעסוק בו בשתי צורות, פנים ואחור, "פנים" הם היופי וההתפרסות של הסוגיא, ההיקף והעומק שלה, ואילו ה"אחור" הוא רק ההגדרה של הסוגיא 'השם' שלה, הכותרת, אך חסרה ההתפרטות.

לשון הקודש היא "הפנים" של הקדושה, כל אות מבטאת עולמות ומגלה על מהות הדבר, וזהו ענינו של הלימוד בגז"ש, שכן כל מילה אם רק דומה היא באותיותיה למילה אחרת מביעה היא משמעות שווה, לשון הקודש מביעה את היופי והברק של השפה, את הדרת הפנים, ואילו ארמית מביעה את הרעיון הכללי והשורש של הסוגיא, אך עדיין חסרה ההתפרטות, ולכן סתרי תורה כמו הזוה"ק וקדיש ועוד נכתבו בארמית, וזוהי הסיבה שמלאי השרת שאינם עוסקים ברעיון הכללי, לא מבינים זאת.

לימוד המוסר

הרה"ג ירחמיאל קראם

'לשון ארמית ולשון הקודש'

הירושלמי בסוטה מביא: 'רב שמואל בר נחמן בשם רב יוחנן שלא יהא לשון סורסי קל בעיניך, שבתורה ובנביאים ובכתובים חלק לו הכתוב כבוד. בתורה כתיב ויקרא לו לבן יגר סהדותא. לשון סורסי מפרש הפני משה זה לשון ארמי. ואמרו 'שלא יהא קל בעיניך כלומר דשאני לשון ארמי שהוא קרוב ללשון הקודש'.

התוס' בבבא קמא מביאים את דברי המדרש רבה: 'אל יהי לשון סורסי קל בעיניך שהרי בתורה ובנביאים ובכתובים חלק לו הכתוב כבוד. בתורה דכתיב יגר סהדותא ולבן היה מארם נהריים'. התורה חלקה כבוד ללשון הארמית מפני שהיא קרובה ללשון הקודש. בכתיבת הגט ההלכה היא 'כותבין הגט בכל כתב ובכל לשון' וכל הגט צריך להיות כתוב בלשון אחת. 'אבל אם היה מקצת הגט כתוב בלשון אחד ומקצת בלשון אחר פסול'. אי אפשר לכתוב את הגט בשתי לשונות. בכל זאת פוסק הרמ"א: 'ויש מכשיירין, ונראה לי דאפילו למאן דפוסל מודה דמקצתו לשון הקודש ומקצתו לשון ארמי כשר, דשניהם ניתנו בסיני והוי קרובים בלשון ולכשון אחד דמי'.

הלשון הארמית קרובה ללשון הקודש ושתיהן נחשבות לשפה אחת עד שהתירו לכתוב גט בלשון ארמית ובלשון הקודש יחד ואין בזה את החיסרון של שתי לשונות. עד כדי כך החשיבו את לשון ארמית. הגמ' בשבת מביאה שרבה בר בר חנה סיפר שכשהיו הולכין אחרי רבי אליעזר לבקר חולים: 'זימנין אמר המקום יפקדך לשלום וזימנין אמר רחמנא ידכרינך לשלם' ומפרש רש"י שפעמים אמר בלשון ארמי ופעמים בלשון הקודש. והגמרא שואלת איך היה עושה כך 'והאמר רב יהודה לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי ואמר רבי יוחנן כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי'.

משמע מהגמרא שאסור לאדם להתפלל ולשאול צרכיו בלשון ארמית מפני שמלאכי השרת אינם מכירים את לשון הארמית. תוס' על המקום שואלים: 'ותימא דאפילו מחשבה שבלב כל אדם יודעין, ולשון ארמי אינם יודעים' היתכן כדבר הזה ? שמלאכי השרת לא מבינים ארמית ? הרא"ש מביא את דברי התוס' ומסביר שבאמת המלאכים מבינים לשון ארמית, 'אלא לשון זה מגונה בעיניהם להיזקק לו'. ובמדעי יום טוב שם כתב 'וצריך טעם למה, שהרי מבואר שזה הלשון הוא קרוב ללשון הקודש ולמה יהיה הוא מגונה בעיניהם יותר משאר הלשונות'.

ולכאורה צריך להבין אם התורה חלקה כבוד ללשון ארמית מדוע באמת אי אפשר יהיה להתפלל בלשון ארמית ומדוע תפילה בלשון ארמית מגונה על מלאכי השרת ? הרא"ש בברכות על הדין שתפילה בכל לשון, מביא: 'כתב רב אלפס ז"ל האי דקתני תפילה בכל לשון, הני מילי בציבור אבל ביחיד לא. דאמר רב יהודה אמר רב לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי. ואמר רבי יוחנן כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי'.

וכך פוסק השו"ע 'יכול להתפלל בכל לשון שירצה. והני מילי בציבור אבל ביחיד לא יתפלל אלא בלשון הקודש'. ובמשנה ברורה שם כתב: 'לפי שאין מלאכי השרת נזקקין ללשון ארמית והוא הדין שאר לשונות חוץ מלשון הקודש. אבל ציבור אין צריך מליץ שהקב"ה בעצמו מקבל תפילתם'. משמע שהבעיה עם לשון ארמית, ולפי המשנה ברורה עם כל לשון אחרת חוץ מלשון הקודש, היא רק בתפילת יחיד ולא בתפילה בציבור. והתיבה כל מביאים מינמוקי לתלמידי רבינו יונה ז"ל 'הטעם דציבור אין צריך למליץ דכתיב הן הן כל כבוד לא יאמר ומסילא שתפלה הנשמעת מהם לא נמאסת'. משמע שיחיד שמתפלל צריך לסיוע של המלאכים שיעלו את תפלתו אבל תפילה של רבים מתקבלת מייד.

כאשר אנו דנים בכל הענין הזה עלינו לזכור אות אחד מי"ג העיקרים שאמר הרמב"ם: 'שהבורא יתברך שמו לו לבדו ראוי להתפלל ולהן ראוי להתפלל לזולתו'. אנחנו מתפללים רק לקב"ה. הירושלמי בברכות מביא: 'אבל הקב"ה אינו כן, אם בא על האדם צרה לא יצווח לא למיכאל ולא לגבריאל אלא לי יצווח ואני עונה לו מייד'. בראשונים ובאחרונים נמצא פלמוס גדול בנושא הזכרת המלאכים בתפילה. כמו בפיוט שבסוף הסליחות: 'מלאכי רחמים משרתי עליון חלו נא פני' ועוד כאלו שנשמעותם תפילה אל המלאכים שיתוווכו עבורנו לפני השי"ת.

יש שהביאו את הגמ' בסנהדרין 'רב יוחנן אמר לעולם יבקש אדם רחמים שיהיו הכל מאמצים את כוחו ולא יהיו לו צרים מלמעלה' ומפרש שם רש"י: 'שיסייעהו מלאכי השרת לבקש רחמים ושלא יהיו לו שטינים מלמעלה'. המהר"ל בנתיבות עולם כתב על התפילה 'מכניסי רחמים': 'ואין זה ראוי, כי דבר זה כאילו מתפלל אל המלאכים שיכניסו רחמינו, ולא מצאנו זה...אבל מומר למלאכים הכניסו רחמינו זה אין ראוי'. ואפילו אם מומר לומר לאדם אחר להתפלל עלי, זה אצל האדם שהוא עושה חסד עם חברו, ולפיכך יכול לומר עשה איתי חסד זה והתפלל עלי. אבל במלאכים לא שייך לומר כך, רק היא דרך תפילה ובקשה, וח"ו שיתפלל כך.

החתם סופר בתשובות מסביר את דברי המהר"ל ואומר שאמנם הדרך היא שהדיוט שצריך לבקש בקשה מהמלך, והוא אינו יכול להגיע אל המלך הגם כמה שיש לו לאדם להטעים דבריו כראוי, הוא מחפש מליץ שיביא דבריו למלך. 'ועוז ישראל לפנים מלאכי השרת, ואינם צריכים מליץ לפני אוהבם יתברך שמו והוא מקבל בסבר פנים יפות אפילו בלשון עלגים וגמגום. אם כן המליץ הלז אינו אלא קטנות אמונה חלילה'. ומה שאנחנו מבקשים מצדיק שיתפלל עלינו, מסביר החתם סופר, מפני שכל ישראל שותפים זה עם זה אחד ונפש אחת, ובשאחד מצטער גם חברו מרגיש. יכוון שעניהם בצער יותר טוב שיכנס לפני המלך מי שיותר חשוב מביניהם ואז הוא מבקש על עצמו 'ולא כמליץ בעד אחר'.

נתבונן ונדע כוחה של תפילה כמו שכתב רבנו הרמח"ל בדרך ד' : 'מחסדו יתברך לתת לאדם מקום שיתקרב אל השי"ת... שנתן לו רשות שיעמוד לפנינו ויקרא בשמו ואז יתעלה מן השפלות... ויימצא מקורב לפנינו'.

מבאר החסידות

הרב יעקב שלמה שיינברגר

ופורקן כהיום הזה

כהכנה לקראת 'ימי החנוכה' נתמקד בענין תרגום הקשור ליו"ט הבעל"ט.

בפיוט "ועל הניסים" דייק הגה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זצ"ל בהא דאנו אומרים "ועל הפורקן" בלשון תרגום – דהוא תרגומו של ישועה, וכדכתיב (שמות יד, ל) ויושע ה' ומתרגמינן ופריק ה'.

וצריך ביאור למה תקנוהו חז"ל בלשון תרגום, ומבאר ביסוד יקר בהא דתיקנו את ימי החנוכה לדורות. והלא הרבה ניסים נעשו לאבותינו ולא תיקנו לזכרון לדורות לעשות הימים שאירע בהם הנס ליום טוב כמו נס דיהושע בחומות ירחו (יהושע י, יב) נס דאסא (דה"ב יד) ובחזקיה (מ"ב – יט, לה) ועוד.

אלא דכל נס וישועה הנעשה לישראל הוא ע"י שמתגלה איזה אור עליון בשמים ממעל ועי"ז מתהווה הנס בזמן הצורך, ולפעמים בגזירת היוצר נקבע הנס בשמים ממעל שבכל שנה ושנה, בהגיע הזמן ההוא בשמים ממעל כמו שהיה בפעם הראשונה.

וחכמינו ז"ל על פי נבואה ורוח הקודש ידעו אם היה הנס רק לשעתה – ואז לא קבעוהו יו"ט לדורות, משא"כ אם ראו בעיני שכלם שאור זה נקבע ויתגלה בכל שנה אז קבעוהו יום זה ליום-טוב לדורות.

והנה האור המתגלה בשעתה בעת הצטרכות הישועה הוא עיקר ההתגלות, ומה שמתגלה בכל שנה אח"כ נקרא 'זכר לדורות', כענין הכתוב (והחלים קיא, ד) "זכר עשה לנפלאותיו" – הוא מלשון זכר בחי' משפיע על כן בכל שנה ושנה האור המאיר הוא כענין מקבל מהאור העקרי שנעשתה בעת הישועה.

וזהו שנאמר (שם קה, ה) "זכרו נפלאותיו אשר עשה" היינו ליתן להם כח המשפיע שיהיו מולידים בכל פעם בדומה.

והנה לשון תרגום היא מצרנית וממוצע ללשון הקודש והוא כמקבל מלשון הקודש, והנס אשר נתגלה בעת המצטרך נקרא תשועה בלשון הקודש, אבל האור שמתגלה בכל שנה ושנה הוא בבחי' מקבל כנ"ל לכך קראוהו חז"ל בלשון תרגום "פורקן" וד"ן. (בני יששכר – כסלו ד, ג).

מענין לענין באותו ענין, עוד נקודה נפלאה בענין 'תרגום' הנוגע לשגחה פרטית בכל יום ויום. איתא ברמב"ן בהקשות בפסוק (שמות טו, יח) "ה' ימלוך לעולם ועד" שהתרגום תיגרם "מלכותו קאים" בלשון הווה, ולכאורה אינו מכוון עם הפסוק שהוא לשון עתיד. וביאר הגה"ק ב' עבודת ישראל מקאזניץ זצ"ל, דבודאי "ומלכותו בכל משלה" (תהלים קג, יט) ואפילו בזמנינו בגלות המר הזה שאנו נמצאין בו, אך דהוא בבחי' אחדותיו ונסתר ואין נראה בעיני בשר ודם כלל גודל מלכותו.

ולכך בשירת הים שצפו בני ישראל ברוח קדשם מה שעתידי להיות שאין עכשו גאולה שלימה אמרו ה' "ימלוך" דהוקן לעתיד, והוא לימות המשיח – שאז מלכותו תהא נראה לעין כל. אבל המתרגם (שהוא נסתר) פירש להאמת, ובודאי מלכותו קאים ובכל משלה. כי בודאי אפס זולתו הגם שאין נראה. (עבודת ישראל – אבות פ"א מי"ג).

לעילוי נשמת
נג'יה כתון בת מסעודה
ת.נ.צ.ב.ה

הישיבה
מוקד "אחינו" להכוונה, רישום וייעוץ
1-800-20-18-18 ,054-8402013 (שיחת חינם)

פוטו סטודיו
גל פז- רשת למוסיקה ירושלים-ב"ב-חיפה
פוטו ציון צילום אירועים, מצלמות וסטודיו
אחים הקר רשת בשר למהדרין
• בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכו'ס •
צבי ורצברגר בית האבר גיה
המנעולן הנאמן זאב הורוביץ דלתות פלדה ומפתחות
גרפיאדיה פרסום, גרפיקה שילוט והדפסות
לעילוי נשמת רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתר זר

ראשי הישיבות

הגאון רבי יצחק סורוצקין שליט"א
ראש ישיבת טעלז ומתיבתא דליקווד

בגדר לשון ארמית

איתא בילקוט [דניאל פ"ב אות תתר"ס, ומקורו מהמד"ר בראשית ע"ד], אמר ר' שמואל בר נחמני אל תהי לשון ארמית קלה בעיניך, שבתורה ובנביאים ובכתובים מצינו שהקב"ה חלק לו כבוד, בתורה יגר שהדותא (בראשית ל"א), בנביאים כדנא תימרון (ירמיה י'), ובכתובים וידברו הכשדים למלך ארמית (דניאל ב').

והנה המהר"ל בגבורות ה' פנ"ד כתב שארמי הוא עם שאין שם מציאות עליו, וזהו אמרם בסוכה (דף נ"ב ב') ארבע הקב"ה מתחדש עליהם שבראם, ואלו הן כשדים וישמעאלים וכו', וביאור זה כי כשדים אין מציאותם נחשבים כי לפחיתותם אין שם מציאות עליהם, וזהו אמרם בשבת (דף י"ב א') אמר ר' יוחנן כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו שאין המלאכים מבינים בלשון ארמי, כי ארם יוצא מכלל מציאות העולם ואין נחשב בכלל שבעים לשון שהם סדר העולם, עכ"ד. [וצ"ע במש"כ המהר"ל שלשון ארמית אינו בכלל השבעים לשון, וצ"ע דהא איתא בסוטה (דף ל"ג א') דגבריאל יודע לשון ארמית כיון שיודע השבעים לשון]. ודברי המהר"ל סותרים להילקוט שלא תהא לשון ארמית קלה בעיניך שהקב"ה חלק לו כבוד יותר משאר הלשונות.

והנה הצפנת פענח בס"ב מהל' שבועות נסתפק אם יש פרשה של כיוויין בשאר לשונות, כמו שיש כיוויין ללשון הקודש בנדרים, והכריע דלא מהני, כיון דשאר לשונות חשיבי כיוני ללשון הקודש, וכיוני לשאר לשונות חשיב כיוני כיוויין דלא מהני. אולם מהרמב"ם מבואר שיש כיוני של לשון ארמית אע"ג דליכא פרשת כיוויין על שאר לשונות, הרי שלשון ארמית חשיב טפי משאר לשונות, שיש תורת כיוני על לשון ארמית.

והנה הרמב"ם בפ"ב מהל' קריאת שמע ה"י כתב, קורא אדם את שמע בכל לשון שיהא מבינה, והקורא בכל לשון צריך ליזהר מדברי שיבוש שבאותו לשון, ומדקדק באותו הלשון כמו שמדקדק בלשון הקודש. והראב"ד עם השיג דכל הלשונות פירוש הן ומי דקדק אחר פירושו. הרי דנחלקו הרמב"ם והראב"ד אם יש דין דקדוק בקורא ק"ש בשאר לשונות, דדעת הרמב"ם דצריכין לדקדק בק"ש אף בשאר לשונות, והראב"ד סובר דלא צריך לדקדק רק בקורא ק"ש בלשון הקודש, אבל בקורא ק"ש בשאר לשונות א"צ לדקדק דמי דקדוק אחר פירושו. ובצפנת פענח שם ביאר דפליגי אם שאר לשונות הוי לשון בפ"ע או דהוי רק פירוש וביאור ללשון הקודש אבל אין להם תורת לשון בפ"ע, דהרמב"ם סובר דשאר לשונות יש עליהם תורת לשון ולכך גם הקורא ק"ש בשאר לשונות צריך לדקדק, משא"כ הראב"ד סובר דשאר לשונות אין עלייהו תורת לשון ואינן אלא פירוש גרידא, ולכך לא צריך לדקדק בקורא ק"ש בשאר לשונות דדין דקדוק נאמר רק בלשון ולא בפירוש.

ונראה לדון דלשון ארמית חלוק משאר לשונות, ואף לדעת הרמב"ם דשאר לשונות יש עלייהו תורת לשון, לשון ארמית לא חשוב לשון בפ"ע ואינו אלא ביאור ופירוש ללשון הקודש. וכן מוכח לכאו' מהא דלשון ארמית נקרא תרגום, והתרגום עה"ת הוא בלשון ארמית, מפני שזהו החפצא של לשון ארמית שהיא תרגום ללשון הקודש. ונראה דמבואר כן מהא דתנן במגילה (דף י"ז א') הקורא את המגילה תרגום בכל לשון לא יצא, וברש"י שם ביאר דזו וא"צ לומר זו קתני. ולכאו' קשה לומר לבה תנא תרגום בפ"ע ושאר לשונות בפ"ע, וגם מאי זו וא"צ לומר זו דקתני. ובע"כ נראה מזה כמש"ר דשאר לשונות הוי לשון בפ"ע, אבל תרגום הוי פירוש ללשון הקודש, ולכך תרגום עדיף משאר לשונות והוי חידוש טפי לומר שלא יצא יד"ח קריאת מגילה בקריאת התרגום.

ונראה דזהו ג"כ הטעם שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמית, כי הם מכיירין בכל הלשונות דחשיבי לשון בפ"ע, אבל תרגום אינו לשון בפ"ע אלא הוי רק פירוש וביאור ללשון הקודש, ואין מלאכי הקודש מכירין פירושים. ולפי"ז נראה דזהו ג"כ הביאור במאי דס"ל לרמב"ם שיש תורת כיוני על לשון ארמית ואף שאין כיוני לשאר לשונות, דשאר לשונות דחשיבי לשון בפ"ע אמרינן שכיוני לא נכלל בהלשון וחשיב כיוני כיוויין ולא מהני, משא"כ לשון ארמית דלא הוי לשון בפ"ע ואינו אלא פירוש וביאור ללשון הקודש, הרי דאף כיוני ללשון ארמית חשיב פירוש וביאור, והוי בכלל עיקר לשון ארמית ולא חשיב כיוויין כיוויין ומהני.

ולפי"ז נראה דזהו הביאור בהא המצינו לשון ארמית בתורה ובנביאים ובכתובים, ואף דליכא שאר לשונות בתורה. משום דשאר לשונות הויין לשון בפ"ע ובתורה נכתבה בלשון הקודש, משא"כ לשון ארמית שהוי פירוש וביאור ללשון הקודש חלק לו הקב"ה כבוד לתתו בתנ"ך. ולפי"ז אין מכאן סתירה כלל לדברי המהר"ל הנ"ל דאדמי הוא עם שאין שם מציאות עליו, ולהכי אינו כלכל שבעים לשון כי הוא יוצא מסדר העולם, דכ"ז הוא כלפי תורת לשון דבטה גריע לשון ארמי שאין לו תורת לשון בפ"ע מחמת גריעותם של האומה הארמית, אולם מ"מ יש לו מעלייתא טפי דלשון ארמית הוא פירוש וביאור ללשון הקודש, ולהכי חלק לו הקב"ה כבוד לתתו בתנ"ך ודלא כשאר לשונות.

(רנת יצחק דניאל ב')

עיון הלימוד

הרה"ג מרדכי קרליבך

מעלת לשון הקודש ולשון ארמי

השל"ה הקדוש ח"א בית אחרון אות י"ג כתב בטעם מה שנקרא לשון הקודש, עפ"י הנ"ל, דלשון הקודש הוא באמת עצמותו של כל דבר ודבר, כי שולחן בעצמותו שולחן הוא, והוא מורכב בעצמותו מאותיות ש' ל' ח' ן', והוא הוא שמו ומהותו, ועמש"נ בפרשת בראשית [פ"ב פ"כ] במעלתו של אדם הראשון שהיה לו הכח לקרוא שמות לכל דבר, ומחמת מעלה זו נסתם פיהם של המלאכים שלא רצו שהאדם יברא, והוא עניינו של לשון הקודש שהוא שמו של כל דבר בעצמותו, וכזה כתב בחת"ס פרשת בחוקותי.

והנה איתא בחגיגה טז. 'דברים נאמרו בבני אדם, ג' כמלאכי השרת, יש להם דעת ומהלכין בקומה זקופה ומספרים בלשון הקדש כמלאכי השרת, ג' כבהמה, אוכלין ושותין ופרין ורבין ומעיאין רעי כבהמה, והקשה המהרש"א דהרי יש אנשים שאין מדברים בלשון הקודש, ותירץ דכוונת הש"ס דיש לאדם כח הדיבור משא"כ לבהמה, ומה דנקט לשון הקודש דוקא הוא לפי שהמלאכים מדברים בלשון הקודש.

ויש להעיר על דברי המהרש"א, כי לכאורה היה נראה דמעלת ה'מדבר' שנתייחד באדם לא ניתנה למלאכי השרת, וא"כ באמת מה שיש לו לאדם מעלת מדבר זה אינו כמלאכי השרת כלל, ולכן נראה לבאר עפ"י מש"נ דדיבור לשון הקודש המה סיפור של גוף הדברים בעצמותם, ואשר זהו דאמר הש"ס שהאדם יש בו דמיון למלאכי השרת שיש בו יכולת לדבר דברים שהמה בעצמותם דיבורים, ומיושבת היטב קושית המהרש"א.

והנה בטעם מה שנקרא לשון זה בשם לשון הקודש נחלקו הראשונים, דבמורה נבוכים ח"א ג פ"ח כתב לא כתב שנקרא לשונו לשון הקדש לגאונותינו או לטעותינו, אבל הוא בדין, כי זה הלשון קדוש לא יאמצו בו שום תיבת נגאי, ואין בו שום תיבה לא לטפה ולשון ולצואה ולא לענייני תשמיש אלא בכנוי, והרמב"ן בפרשת כי תשא פ"ל פי"ג השיג על דברי הר"מ בגוף דבריו שבאמת יש תיבות לעניינים הללו.

ולכן כתב הרמב"ן דהטעם שנקרא לשון הקודש, הוא מפני שדברי התורה והנבואות וכל דברי קדושה כולם בלשון ההוא נאמרו, והוא הלשון שהקב"ה יתעלה שמו מדבר בו נביאיו ועם עדתו, אנכי לא ידעתי ולא יודע ושאר דברות התורה והנבואה, ובה נקראו שמותיו הקדושים וכו', ובו ברא עולמו, וקרא שמות שמים וארץ וכל אשר בם, ומלאכיו וכל צבאיו לכולם בשם יקרא מיכאל וגבריאל בלשון ההוא וכו'.

ומדברי כמה מרבותא האחרונים נראה דהמה שנקרא לשון הקודש הוא לפי שיש חלות קדושה בגוף הלשון עצמו, יעוין בחות יאיר סי' ק"ש דדעת הרמב"ם דצריכין לדקדק בק"ש אף בשאר לשונות, והראב"ד סובר דלא צריך לדקדק רק בקורא ק"ש בלשון הקודש, אבל בקורא ק"ש בשאר לשונות א"צ לדקדק דמי דקדוק אחר פירושו. ובצפנת פענח שם ביאר דפליגי אם שאר לשונות הוי לשון בפ"ע או דהוי רק פירוש וביאור ללשון הקודש אבל אין להם תורת לשון בפ"ע, דהרמב"ם סובר דשאר לשונות יש עליהם תורת לשון ולכך גם הקורא ק"ש בשאר לשונות צריך לדקדק, משא"כ הראב"ד סובר דשאר לשונות אין עלייהו תורת לשון ואינן אלא פירוש גרידא, ולכך לא צריך לדקדק בקורא ק"ש בשאר לשונות דדין דקדוק נאמר רק בלשון ולא בפירוש.

ונראה לדון דלשון ארמית חלוק משאר לשונות, ואף לדעת הרמב"ם דשאר לשונות יש עלייהו תורת לשון, לשון ארמית לא חשוב לשון בפ"ע ואינו אלא ביאור ופירוש ללשון הקודש. וכן מוכח לכאו' מהא דלשון ארמית נקרא תרגום, והתרגום עה"ת הוא בלשון ארמית, מפני שזהו החפצא של לשון ארמית שהיא תרגום ללשון הקודש. ונראה דמבואר כן מהא דתנן במגילה (דף י"ז א') הקורא את המגילה תרגום בכל לשון לא יצא, וברש"י שם ביאר דזו וא"צ לומר זו קתני. ולכאו' מאי זו וא"צ לומר דקתני. לבה תנא תרגום בפ"ע ושאר לשונות בפ"ע, וגם מאי זו וא"צ לומר זו דקתני. ובע"כ נראה מזה כמש"ר דשאר לשונות הוי לשון בפ"ע, אבל תרגום הוי פירוש ללשון הקודש, ולכך תרגום עדיף משאר לשונות והוי חידוש טפי לומר שלא יצא יד"ח קריאת מגילה בקריאת התרגום.

ונראה דזהו ג"כ הטעם שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמית, כי הם מכיירין בכל הלשונות דחשיבי לשון בפ"ע, אבל תרגום אינו לשון בפ"ע אלא הוי רק פירוש וביאור ללשון הקודש, ואין מלאכי הקודש מכירין פירושים. ולפי"ז נראה דזהו ג"כ הביאור במאי דס"ל לרמב"ם שיש תורת כיוני על לשון ארמית ואף שאין כיוני לשאר לשונות, דשאר לשונות דחשיבי לשון בפ"ע אמרינן שכיוני לא נכלל בהלשון וחשיב כיוני כיוויין ולא מהני, משא"כ לשון ארמית דלא הוי לשון בפ"ע ואינו אלא פירוש וביאור ללשון הקודש, הרי דאף כיוני ללשון ארמית חשיב פירוש וביאור, והוי בכלל עיקר לשון ארמית ולא חשיב כיוויין כיוויין ומהני.

ולפי"ז נראה דזהו הביאור בהא המצינו לשון ארמית בתורה ובנביאים ובכתובים, ואף דליכא שאר לשונות בתורה. משום דשאר לשונות הויין לשון בפ"ע ובתורה נכתבה בלשון הקודש, משא"כ לשון ארמית שהוי פירוש וביאור ללשון הקודש חלק לו הקב"ה כבוד לתתו בתנ"ך. ולפי"ז אין מכאן סתירה כלל לדברי המהר"ל הנ"ל דאדמי הוא עם שאין שם מציאות עליו, ולהכי אינו כלכל שבעים לשון כי הוא יוצא מסדר העולם, דכ"ז הוא כלפי תורת לשון דבטה גריע לשון ארמי שאין לו תורת לשון בפ"ע מחמת גריעותם של האומה הארמית, אולם מ"מ יש לו מעלייתא טפי דלשון ארמית הוא פירוש וביאור ללשון הקודש, ולהכי חלק לו הקב"ה כבוד לתתו בתנ"ך ודלא כשאר לשונות.

(רנת יצחק דניאל ב')

דבר העורך

את באר שבע, יוצא יעקב בעירום ובחוסר כל, את הכל הוא משאיר מאחוריו לעשיו ואינו לוקח עימו מאומה, כל זאת, כדי להבהיר קבל עם ועדה כי לא תאוות ממון או שאיפה לגדלות הביאה אותו לטילת הברכות - וכי אין הוא זקוק למאומה כדי לבנות את ביתו. אדרבה, הנה הוא, אשר קיבל את הברכות, גולה מבית הוריו והולך לבנות את ביתו בעשר אצבעותיו ומתוך יגיעה עצומה ועבודה מאומצת. כך בונים בית יהודי, אין זאת ירושה אי דבר הבא מאליו כברכה או גזירה, דרושה יגיעה ועבודה מאומצת, דרושה תשומת לב מרבית לבניית הבית היהודי.

"יעקב יוצא כדי לבנות בית יהודי, ולשם כך אין הוא זקוק אלא לאוצרות הטמונים באישיותו. בכך פותח סיפורו של יעקב, שכן כל האמור להלן [על סיפור חייו של יעקב] סובב על ייסוד הבית" [רש"ר הירש]

מה הוא יסודה של היהדות שהוריש לנו יעקב? כיצד בונים משפחה יהודית לדורי דורות? כיצד יוצרים את ההמשך הנפלא ואת הדר הנהגת הבית היהודי? היסוד הראשון הוא "המקום", הבסיס הקדוש שאותו בחר יעקב כמקום ליסוד הבית, יעקב בוחר במקום המקודש ביותר כדי ליצור בו את ההתחלה הטובה, זאת, ירשנו ממנו לדורי דורות כמתנת חינם, כי הבסיס - לעד קיים, ומכאן הוא פונה להשמת יסודות הבניה.

ויסוד זה טמון בבקשתו של יעקב תוך כדי ההתגלות האלוקית שבה חזה בשנתו בהר המוריה : "ואין זה כי אם "בית אלוקים" ... ויקרא את שם המקום ההוא "בית א-ל" ...והאבן הזאת ...יהיה "בית אלוקים". יעקב סולד מעצם החשיבה על הרחוב ועל ה"חוץ", ושלא כתרבויות שונות ההגולות ביציאה אל 'מרחבי הטבע' או אל הבלי הרחוב הקובע את אופי חיי החברה, יורשי יעקב מוצאים את ה' ואת שכינתו בראש ובראשונה בבית:

"הן יעקב היה הראשון אשר ביטא בפיו, כי יש לבקש את ה' בבית, הוא הראשון שהגה את הרעיון הגדול "בית אלוקים" "בית ה'", אשר כל עיקרו איננו אלא זה: החוג אשר בו חיי האדם פורחים ומשגשגים, המקום שאליו ישא האדם את כל אשר ירכוש, ובו יפעל ויבנה את חייו, חוג זה הוא המקום הגדול והקרוב ביותר להתגלות ה'". [הנ"ל]

שלמה יצחק רוזנשטיין

הודעה משמחת
הננו להודיע לגבאי ביהמ"ד אשר ברשותם
"שו"ת שבט הלוי"
ממרן רבינו בעל שבט הלוי שליט"א
תתקיים חלוקה
של ספר המפתחות
(בלבד) על י' חלקי השו"ת
נדבת ליבו של יידידנו הרב צבי רייזמן לאו"ט
מחבר ספרי רץ כצבי (ו' חלקים) לזכרו של אביו
הרה"ח ר' יהושע השיל רייזמן ז"ל
כל המעוניין נא לשלוח מכתב בקשה ע"ג
בלנק של ביהמ"ד עם מס' פקס לקבלת
עדכון על החלוקה.
לפקס: 03-5798830

מנהגים

הרה"ג אליקום דבורקס

מעלת לשון הקודש ולשון ארמית

לשון הקודש

לשון התורה שהוא לשון הקודש הוא המובחר והמרומם מכל לשונות שבעולם, לשון זה הוא עצם הלשון ואינה רק אמצעי להתדבר איש עם רעהו דהרי לשון זה נברא קודם בריאת העולם ובלשון זה נברא העולם כמש"כ בבראשית רבה הביאו רש"י בבראשית ב' כ"ג וז"ל "לזאת יקרא אשה כי מאיש וגו'" לשון נופל על לשון, מכאן שנברא העולם בלשון הקודש", וגם משנברא העולם היה זה הלשון של כל העולם כמש"כ בבראשית י"א א' עה"פ "ויהי כל הארץ שפה אחת" ופירש"י לשון הקודש. והוא בירושלמי מגילה פ"א ה"ט – שהיו מדברים בלשון יחידו של עולם בלשון הקודש. בפסיקתא זוטרתא פרשת בראשית מובא שגם הנחש הקדמוני היה יודע לשוה"ק שנאמר "והנחש היה ערום" והלך בקומה זקופה ומדבר עם חוה בלה"ק להמרות פי ה' וגרם בזה חורבן לכל העלם לדורי דורות.

הביאור הלכה בסימן ס"ב כתב לחדש מש"כ בשו"ע (שם) סעיף ב' דק"ש יכול לקרותה בכל לשון היינו דווקא אם אנשי אותו המדינה מדברים כך, אבל אם אנשי המדינה אינם יכולים לדבר זה הלשון ורק הוא ועוד איזה אנשים זו שאינה מכרת בזו הלשון, דרק לשון הקודש הוא **לשון מצד העצם** משא"כ שאר לשון איננו כי אם מצד הסכם המדינה וכיון שאין אנשי המדינה זו מכירין בלשון זה לא נקרא לשון כלל. (עי' ביאור הלכה סימן ק"א ד"ה יכול להתפלל).

השלה"ק בח"ד תושבע"פ אחרי סיום אות ת' כתב וז"ל – כשתראה בדברי רבותינו ז"ל שמפרשים תיבה ואומרים שכן הוא בלשון יוני או לשונות אחרים, אל יעלה בדעתך שהתורה כתבה אלו הלשונות שאינם לשון הקודש, אלא הפרוש כשברא הקב"ה עולמו לא היה רק לשון הקודש כמש"כ רש"י ז"ל בכמה מקומות וכשבלל הקב"ה הלשונות בדור הפלגה בא לשון הקודש גם כן בשאר הלשונות והתיבות הנ"ל הם לשון הקודש ונכללו בלשון יוני או כתפי באפריקי", וקדם לפירוש השלה"ק רבי יהושע אבן שועיב (תלמיד הרשב"א) בדרשותיו סוף פרשת נח וז"ל "בדור הפלגה הכל היה שפה אחת ודברים אחדים והוא לשון הקודש כי כולם היו מדברים בו וכשנפרדו בעוונם נתקלקל הלשון ונתפרדו לשבעים אומות ושבעים לשון ונשאר לשון

מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א

"אונקלוס תירגם מה שתרגם"

על הפסוק "ויהי כאשר התעו אותי אלקים מבית אבי" (בראשית כ, יג), פרש"י "ואונקלוס תירגם מה שתרגם", ומהו' "והוה כד טעו עממיא בתר עובדי ידיהון, יתי קריב ד' לדחלתיה מבית אבא".

אברהם אבינו הכיר את הקב"ה בעודו צעיר לימים, בשעה שכל העמים היו תועים באפילה. האמינו באלילות, ועשו גם את עצמם לאליל, ואברהם אבינו מה מאושר היה שהכיר את בוראו - את בעל הבירה, "הציץ עליו בעל הבירה ואמר לו אני הוא בעל הבירה" (בר"ר לט, א).

את החסד הזה הזכיר אברהם לשרה, בעת עברם את גבול מצרים והיא עומדת בסכנה, אז הזכיר לה אברהם את החסד ש"ויהי כאשר התעו אותי אלקים מבית אבי - יתי קריב לדחלתיה". הוא עודדה, למרות שעתה הם נמצאים בשעת סכנה וטלטולים, אבל עליה לזכור את גודל האושר שנפל בחלקה להכיר את בעל הבירה!

אונקלוס הגר, בר אחתיה דטיטוס הוי (גיטין נו ע"ב), והוא התגייר בשעה שכבוד ישראל ירד מטה, עם ישראל היה נרדף מכל צרוע וזב, ועל אחת כמה וכמה מה רע ומר היה גורל הנטפל אז לעם ישראל, ואף על פי כן, בא אונקלוס במקלו ובתרמילו ולא הביט מכל הנעשה מסביבו, והכל בשביל שהכיר את בוראו.

זה כתב רש"י – "אונקלוס תרגם כאן מה שתרגם" – אונקלוס בעצמו בקורות חייו היה תרגום חי לכתוב הזה!

(דברי אגדה עמ' מט)

בלשון הקודש כל חמירא כולל שאור וחמץ. ונתקשו המפרשים מדוע קורא הרמ"א לאמירת כל חמירא לשון הקודש הרי הוא לשון ארמי? ותירצו הא"ר והלבוש בסימן תל"ד דהרמ"א קורא ללשון הש"ס לשון הקודש. ובחק יעקב (סק"י) הביא דבשו"ת שער אפרים בקונטרס אחרון דף קי"ג משיג ע"ז דכל חמירא אינו לשון הקודש? וכתב החק יעקב דבאמת אין זו השגה כלל **דכנגד שאר לשונות נקרא כל חמירא לשון הקודש**, ומביא סמך לדבריו ממש"כ האגודה בפסחים פ"א

חקירות הלכתיות

הרה"ג אלחנן פרץ

הברה

ידוע כי יש שינוי רב בין ההברות בין העדות השונות הוא היא וכו' ומסתבר כי יוצאים י"ח גם בקריה"ת, הן משום שבכל היותר יחשב כשיבוש לשון, וראה ר"נ פ"ק דנדרים או יחשב כשפה אחרת שמדברים בזה, שהרי הלכה היא תפילה בכל לשון ראה או"ח סימן ק"א.

מוקף גויל

והנה דבר פלא יש בריטב"א במגילה ומבואר בבה"ל סימן תר"צ, דבכתב האומות לא צריך מוקף ובכתב ישראל צריך מוקף, ותמוה היתכן שבכתב שלהם לא יפסל ע"י שאין מוקף גויל. (כלומר אותיות למודות כשר בכתב האומות ופסול בכתב עיברי).

לשון הקודש

ומה שיש ליישב בזה שהרי לשון הקודש מהני גם אם אדם לא מבין כלל, ולעומת זאת שפה זרה מהני רק אם אדם מבין את אשר שאין ומדברים עימו.

וההסבר לזה כמפורסם כי בלשון הקודש יש ב' חלקים. א' שפה שעל ידה אפשר לדבר ולהתקשר זה עם זה. ב' היא שפה מצד עצמה שפה "בעצם", וגם אם אנשים לא ידברו בה, מ"מ היא שפה. ומשו"כ השומע לשון הקודש גם אם לא מבין יצא יד"ח.

אבל השומע שפה אחרת ולא מבין לא יצא ידי"ח משום שאין כאן תקשורת וכל מהותה של השפה הזרה עניינה תקשורת.

ומעתה מובן למה אין פסול בשפה זרה של מוקף גויל, והטעם בזה משום דגם אם נדבקו האותיות, מ"מ כמלא שהאותיות הביעו את עצמן והכתוב מודיע לקורא ומלמדו.

אבל בלשון הקודש שהם אותיות מצד עצמם והכתב הוא שפה "בעצם" ולא רק מצד ההברה שלהם לכן אם נדבקו הרי אין אותיות בעצם ולכן פסולות. (ואף שנשארה מעלת התקשורת שבכתב מ"מ ירדה מעלת כתב עיברי ולכן פסול).

שמו"ת

מאריכין לו ימיו למי שקורא שמו"ת, ומנהג מו"ר הגרח"פ שיינברג שליט"א לקרוא שמו"ת ולבדוק התרגום לראות שמתאים למקרא, ואכן יש להתבונן לענין אלו שקוראים את התרגום בלי הבנה אם הם בענין הדין של שמו"ת וקריאתו.

שיבוש לשון

לפני כעשרים וחמש שנה בביהמ"ד כאשר היה נוכח מו"ר הגרח"פ שיינברג שליט"א קרא אחד בתורה ובאמצע הקריאה טעה במילה והחזירוהו וטעה והחזירוהו, והתברר של יכול לקרוא מילה זו משום שלא הורגל בה במקום לידתו, והורה מו"ר שימשיך, וראו רבים גם תמהו מה זה ועל מה זה. והנה אם אחר הקריאה היו קורין פסוק זה ואחד לפניו ואחד לאחריו שפיר דמי כי כן ההלכה אם השמיטו אבל לא עשו כן. ואפשר החשיב מו"ר הרב שליט"א לשיבוש לשון ושיבוש גם לשפה יחשב. עוד אפשר כיון והיה זה הלבנת פנים [ואף שלא כיונו לזה] סמך על זה שעיקר הקריאה היה וז' עולים היו, ומה שסוף הקריאה משתבש מ"מ דין קריאה איכא, ואין ברכת העולה לבטלה שהרי קראו לו ג' פסוקים. וכל ענין זה צריך תלמוד אבלי.

עקרי הענין

הרב מאיר שולביץ

א.] תרגום דקדושא דסידרא. תרגום של קדושה דסידרא אין לאומרה ביחיד אלא בציבור [או"ח סי' קלד ובמ"ב שם] ומש"ה יחיד אומרה ולא שנים ואין לאומרה בקול רם דאז לא מיקרי בציבור, יש דסבירי שאפשר לומר אף בקול רם כן הביא בשערי תשובה בשם האר"י ז"ל שלא היה חושש לזה והיה אומר תיבות התרגום בקול רם, אך מכל מקום ראה בחיד"א בספרו ניצוצי אורות סק"ה דהשי"ץ יקפיד לא לומר בקול רם, ובמכתבי תורה לאמרי אמת מגור מכתב לב כתב ליישב מנהג האר"י דכל חומרת הזוהר שלא לומר התרגום בקול היינו רק בתרגום לחוד אז יש להקפיד שלא לומר בציבור משא"כ כשאומרים גם לשון הקודש אין להחמיר.

ב.] הטעם שאומרים הקדיש בלשון תרגום. נאמרו בזה כמה טעמים, (א.) התוס' ברכות ג.א כתבו אומרים קדיש בלשון ארמית לפי שתפלה נאה ושבח גדול הוא על כן

בתורה ובפרט בספר ויקרא שא"א להבינם כלל ע"י תרגום, ובמהרש"ל כתב דאם אינו יכול לקרות שניהם יקרא פירוש רש"י ולא תרגום שמועיל יותר, אמנם נראה דעיקר דעת האחרונים [ביה"ל ובערוה"ש ובלקט יושר דתרגום עדיף מרש"י, וכן בעולת תמיד כתב דלחכמי האמת יש קפידא לקרוא תרגום דוקא, ומש"ה כשאין לו זמן ללמוד שניהם יאמר תרגום, כ"כ בברכ"י שם.

ו.] מתורגמן בקריאת התורה. בימי חכמי הגמ' היו נוהגין לתרגם לארמית בשעת קריאת התורה כדי שיבינו ענין הדברים והיה כדי שלא יתבלבלו הציבור ויכלו לשמוע כל הפרשה ככתבה מפי הקורא ואח"כ יבינו כל פירושה מפי המתרגם [שו"ע או"ח קמה, ומ"ב שם],וכל סדר הדברים הובא בארוכה ברמב"ם פי"ב מתפילה ה"י- י"ב, ובטור סי' קמה ובשבלי הלקט ענין עח. ועכשיו לא נהגו לתרגם מכיון שאין בזה תועלת בתרגום כיון שאין מבינים אותו. [שם בשו"ע] וכתב

בעומק הענין

הרה"ג ישראל וינברג

קדיש בארמית

מגילה (י"ז.), קראה תרגום בכל לשון, לא יצא. אבל קורין אותה ללועזות בלעז, והלועז ששמע אשורית יצא, ע"כ. והיינו דבלשה"ק יוצא אפי' אינו מבין, ומשא"כ בשאר לשון. וכן הוא הדין לגבי ק"ש, תפילה, ברהמ"ז קידוש ושאר ברכות, (משנ"ב סי' ס"ב סק"ג). וביאור החילוק הוא כמו"ש בביאור הלכה (שם) דלשה"ק הוא לשון מצד העצם משא"כ "כל הלשונות הם הסכמת כל אומה ואומה" (לשון הר"ן נדרים ב.) וכיון שאין מכירין בלשון זה לא נקרא לשון כלל, ע"כ. [ועיין באגר"מ (יו"ד ד' סכ"ג) דמה"ט ס"ד דנדרים ושבועות בלשה"ק דווקא, דשאר לשון אינו אלא גילוי דעת, ולאו "דיבור" הוא].

והנה צ"ב לפי"ז לענין אמירת קדיש, למי שאינו מבין בלשון ארמי. ועיין בשו"ת הרשב"א (ח"ה נ"ד) דבזה"ז שאין מדברים בארמי, מותר לאמרו בלשה"ק. ומשמע דכ"ש בלשון ארמי דשפיר דמי. וכמדומה שכך נוהגים, שאפי' מי שאינו מבין אומר בלשון ארמי. והרי לשון ארמי אינו בלשה"ק, ואינו לשון בעצם, ואיך מהני למי שאינו מבין.

ועיין בשו"ת רמ"א (קכ"ח) שאעפ"י שאין הגט נכתב בב' לשונות. נכתב בארמי ולשה"ק. שארמי נקרא לשה"ק, ששניהם קרובים, וניתן מסיני. וכ"כ בד"מ (אעה"ז קכ"ו). ובמחבר (תל"ד ס"ב) כתב על ביטול חמץ בלשון ארמי, שהוא ב"לשה"ק". (ועיי"ש בגר"א דלאו דווקא). ולפי"ז שמא מהני אף בארמי, אפי' באינו מבין, כלשון בעצם.

ודעת השואל בשו"ת רמ"א (שם קכ"ז) דהוא "לשה"ק משובש", והביא שכן כתב בכוזרי, ע"כ. ועיין בר"ן (שם) דכינויים הם לשה"ק משובש, וכתב דמהנו מדין "כל לשון". אבל בתוס' (שם) כתבו, דמהנו אפי' אינו מבין, ועדיפי משאר לשון. הרי דלתוס', לשה"ק משובש מהני אפי' באינו מבין, כעיקר לשה"ק. וא"כ אף ארמית בכלל זה, לדעה הנז'.

אבל כל זה אינו דהא מפורש במגילה (שם) דקראה תרגום ואינו מבין לא יצא. הרי דאינו כלשה"ק לענין זה. ושוב צ"ע מקדיש.

והנה בתוס' סוטה (ל"ב.) כתבו דהלל וקידוש וברכות, מהנו אפי' בשאר לשון ואינו מבין. ומשא"כ ק"ש ותפלה, ע"כ. וצ"ב. ונראה ביאור דעתם, דק"ש ותפלה עיקרם בלשה"ק דווקא, והא דמהנו בכל לשון הוא מדין "תרגום" לשה"ק, ובלי הבנה אי"ז תרגום. אבל קידוש וכו', מהנו בעיקרם בכל לשון, ולא בעינן הבנה. ולפי"ז אין החסרון בשאר לשונות משום שאינם בעצם. וי"ל דאף לדידן דאף בקידוש בעינן שיבין, הוא משום דבעינן תרגום של לשה"ק שנתקנו בו. אבל מה שנתקן בעיקרו בשאר לשון, לא בעינן הבנה. ולפי"ז א"ש הא דקדיש מהני אפי' באינו מבין, שהרי עיקרו נתקן בלשון ארמי.

אבל זה דלא כמו"ש תוס' וש"ר בנדרים (שם), דאף לענין נדר, בעינן שיבין בשאר לשון. וכ"כ במ"א וש"פ (תל"ד ס"ב) לענין ביטול חמץ. הרי דאין זה לשון כלל אם אינו מבין, וכסברת ביה"ל הנז'.

הנושאים הבאים

ויצא — לשון ארמית ותרגום - יגר סהדותא ל"א מ"ז שבת קט"ו:

וישלח - הפסקה

וישב — מנהגי ימי חנוכה

מקץ - החלום בהלכה - ופרעה חולם מ"א א'

ויגש — הפסק בקר"ש וברכותיה - ויפול על צואריו מ"ו ט' וברש"י שהיה קורא את שמע

ויחי - הפסקה

מכון ירושלים

השלמה הסדרה

פירוש הרמב"ן על התורה

חמשה כרכים

ע"פ דפו"ר עם תיקונים ושינויי נוסחאות, ציונים ומקורות וחונים עליו גדולי מפרשיו ומבאריו ובראשם ה"תכלת מרדכי" ערוכים מחדש ע"פ כת"י ודפו"ר, עם מקורות וציונים, הערות וביאורים

להשיג בחנויות הספרים

מוסד הרב קוק

הושלמה הסידרה

אור החיים

על התורה

הערוך והמבואר

המרכז לספרים חדשים ואמריקאים

"הספר המיוחד - אור הספר"

רחוב חגי 14

ממשיכים

הנחות ענק

חבל להחמיץ

20%-25% הנחה

דרושים אברכים

לפרויקט לימוד גמרא

עם צעירים מתחזקים

באמצעות הטלפון

לזיכוי הרבים

לפרטים – 050-4133270